

Hon var den starkt doftande hyacint hon beskrev i denna dikt, som tyvärr inte kommit med bland de valda dikterna:

Jag växer upp en hyacint ur järnhård grund,

Bryt mig med dina mäktiga, saftiga händer - liv.

Jag kysser din hand som är saftigare än jag.

Bryt mig till smycke åt en drottning.

Om det finnes en sorglös och obekymrad drottning

må hon hålla hyacinten som en spira i sin hand,

vårens sköra symbol, besläktad med solen.

"Besläktad med solen"- det är det sannaste man kan säga om Edith Södergran som människa och diktare. Hon kysste livets hand, hon bejakade livet, hon var en av de stora optimisterna. Därför verkar hennes diktning på oss klenmodiga som ett stärkande bad. Och därför gav hon som människa ett så intensivt intryck av liv, att varje tanke på död och förintelse förflyktigades i hennes närhet. Man kunde inte föreställa sig henne bruten. Därför nådde mig budet om hennes död som en blixt från klar himmel. Edith Södergran död - någonting mera förkroäsande än detta kunde jag inte tänka mig. Livet självt - kan det dö?

I dag för åtta år sedan, midsommardagen 1923, dog Edith Södergran, ensam och isolerad, uppskattad endast av ett fåtal vänner och anhängare, de flesta lika förhånade och förlöjligade som hon själv. Mycket har förändrats under dessa åtta år. Det har bl.a. visat sig att livet inte kan dö. Edith Södergrans profetia: "Jag är ~~en~~ obruten, en hyacint som ^{ej} ~~inte~~ kan dö", har gått i uppfyllelse. Edith Södergran lever i detta nu, lever starkare än någonsin. Hon lever i många hjärtan, för vilka hon var död, medan hon levde.

Borta i Raivola, där Edith Södergran för det mesta framlevde sitt liv och där hon ligger begravnen, har skenbart ingenting förändrats. Byn är sig lik - en typisk gränsby på Karelska näset, med ryskt och finskt i brokig blandning, med utfattiga ryska emigranter och förfallna ödevillor - de

Men var den första boken som hade utkommit i denna serie, som varit

långt längre och mer omfattande än de andra boken.

I dag vetar vi en hel del om den första boken.

Det var den första boken som utkom i denna serie - 1845.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Om det finns en annan boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

I dag vetar vi en hel del om den första boken.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

Det var den första boken som utkom i denna serie.

forna petersburgarnas sommarvillor, vilkas ägare spolats bort av den ryska revolutionen - och med nya finska företagare som så småningom utplånar spårerna av de en gång så sorglösa gästerna från det förgångna. Den gamla förfallna villan, som var Edith Södergrans hem, är sig lik, den förvildade trädgården, som hon älskade och besjög, är densamma, hennes gamla vithåriga mor lever som förr sitt ensamma liv i villan. Den glada ryska kyrkan där invid ringar som förr med alla sina klara små klockor. Det anspråkslösa träkorset står alltjämt på graven.

Men ändå har mycket förändrats. Den avlägsna gränssocknens namn har för alltid inristats i den svenska diktens historia. För många är Raivola en helig plats. Trädgården står som förklarad i diktens ljus. Och på graven med det enkla, snart förmultnande träkorset reser sig ett oförgängligt monument: Odödlighet.

Edith Södergran var besjälad av en ny anda - en frisk oförfärad tro på människan och hennes kosmiska mission och en andlig oförskräckthet som söker sin like - därför blev hon den nya generationens härold. Hennes dikt är en livsbejakelsens och den andliga kampens dikt. Med henne bröt en ny tid in i Finlands diktning. Hon har utövat ett avgörande inflytande på den unga lyriken i vårt land, såväl den svenska som den finskspråkiga. Även utanför vårt lands gränser har hennes inflytande sträckt sig. Det är tydligt att de unga diktarna även här i Sverige mottagit befruktande impulser från henne.

Till en början blev hon endast förhånad och förlöjlighad. Hennes allt konventionellt, all andlig lättja och bekvämlighet utmanande dikt var det röda klädet, som retade opinionen. Käsörerna vässte sina pennor, redaktionerna översvämnades med nidvisor och smådeartiklar. Vem denna Edith Södergran var, som till den grad vågade utmana löjet, det visste ingen. Ingen kände henne, ingen hade hört talas om henne, hon tillhörde varken societeten eller

Den gamla kyrkans kyrkostycke, vilken ägare spelade bort av den kyrkan
högskolan - och som till kyrkan förskänktes som en minnelse af den
kan av de som äro intresserade af kyrkans historia. Den gamla kyrkan
är vilken, som till kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
den, som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
var den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
det som kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan

Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
är vilken, som till kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
de kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
liggande kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan

Den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Hennes kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
en kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
ett kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan

Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Hennes kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
var den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Hennes kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan
Eller som den kyrkan förskänktes som en minnelse af den kyrkan

intelligensen eller de litterära klickarna. Hon var en utböling, hade ingens någonting ryggstöd - henne behövde man inte ta någon hänsyn till. Och så gav man fritt lopp åt sina sämsta instinkter. Under tiden satt den ensamma sjuka flickan i en by borta vid ryska gränsen och stirrade oförstående in i hångrinets grymma ansikte. Varje nålsting gjorde henne sjuk. Modern försökte gömma tidningarna för henne - av fruktan för de katastrofala följder som deras ankomst tidigare medfört i form av blodstörtning. Så sjuk hon var, var hon ändå starkare än de som angrep henne, starkare, renare, modigare. Hon lät sig inte nedslås för sakens skull måste hon hålla ut.

Efter hand samlades en liten anhängarskara kring henne. Ungdomar, som visserligen saknade all auktoritet och betydelse, men som dock stärkte henne i prövningens stund. Anhängarskaran har vuxit från år till år, hennes diktning har blivit känd och uppskattad i vida kretsar såväl inom som utom det egna landet. Här i Sverige har även auktoritativa kritiker av en äldre generation, som t.ex. John Landqvist, erkänt värdet av hennes diktning, ja, t.o.m. betecknat den som den märkligaste företeelsen inom modern skandinavisk lyrik. Att också kritiker som saknar all förståelse för hennes diktningens väsen numera sysselsätter sig med henne, är ett ont som följer all berömmelse åt. Det bevisar bara att man inte längre kan och vågar negligera henne. Ett representativt urval av hennes dikter har utkommit i en härlig finsk översättning av skalden Uno Kailas. Vägen till framtiden står öppen för hennes dikt. Murarna har fallit, hennes sånger har väckt genklang i människornas hjärtan. Redan nu anar man att det inte var förgäves som hon, den isolerade, skenbart så vanmäktiga sjuklingen drömde om att

forma forma

människornas stora massa

till en fröjd åt gudar.

Allt det väsentliga som kan sägas om Edith Södergrans

diktning har redan blivit sagt. Här i Sverige torde alla som intresserat sig för henne känna till dr John Landqvist essay, som ingår i verket "Modern svensk litteratur i Finland". Vackrare, djupare och mera övertygande än Landqvist har ingen kunnat utlägga Edith Södergran. "Edith Södergrans diktning var icke," säger han, "som en överflödande mängd av litteratur en lek, en bekännelse om halva realiteter eller en fredlig sysselsättning. Den är i sin utmanande originalitet nästan bara realitet, en stolt, ren, kämpande ung kvinnas ärliga uttryck. Skulle icke denna flicka, denna mästare, denna hjälte ha ett bud att bringa?"

Det är just för att hon har det som jag här velat säga några ord om henne, medveten om att hon, trots sin svåråtkomliga egenart, har ett bud till alla som söker klarhet i livets djupaste frågor.

För att underlätta förståelsen av hennes diktning, vill jag försöka ge en föreställning om hurudan hon var som människa. Det är inte lätt - en så egenartad företeelse kan man väl intuitivt fatta, men knappast analysera. Man kan emellertid inte fullt förstå hennes dikter, om man inte vet vem hon var. Man kan lätt frestas att ta sådant som överord och självhärliga fantasier, som för henne var dyköpt verklighet, man kan anse sådant vara förkonstling, som för henne var enklaste, sannaste natur. Sådana misstag har många kritiker begått. Ett sådant misstag begick hela vårt samhälle, då hon först framträdde.

Det är nu snart tretton år sedan jag första gången träffade henne personligen. Det var en uppskakande upplevelse. Hetsen efter "Septemberlyrans" utkommande pågick som bäst. Edith Södergran väddjade dels i tidningspressen, dels i ett privat brev, till mig. Jag for ögonblickligen till Raivola. Jag stod ansikte mot ansikte med den unga kvinna, vars karaktär en beskäftig psykiatriker i tidningspressen sammanfattat under rubriken "Sierska eller svindlerska" - och denna psykiatriker hörde till de s.k. förståelsefulla.

Jag såg varken en bländande svindlerska eller en patetisk sierska. Jag såg en människa, som i en svag och bräcklig kropp bar en glödande själ, i vilken den eviga Kristustanken bodde, tanken att offra sig själv för att frälsa världen, att själv brinna upp och förtäras, för att skänka världen ljus. Offret stod skrivet på denna människas panna, offrets smärta och sällhet läste jag i hennes starka rena ansikte. Hon tillhörde inte denna världen.

Jag har ännu inte fullt kunnat befria mig ifrån den sällsamma fruktan hon ingav mig - denna fruktan som man hyser för övernaturliga uppenbarelser. Hon kallade mig senare sin syster, och jag hörde det med en underlig bävan, liksom hade en sträng och skön ängel talat så intimt till mig. Jag behöver inte säga att hon var fascinerande - så fascinerande att jag till en början hade svårt att tro att hon var verklig. Varje ord hon yttrade lät underligt och sällsamt i mina öron. För att förstå detta, måste man göra klart för sig, hur konventionellt och konstlat vi människor i allmänhet talar med varandra. Edith Södergran kunde inte tala på det sättet. Hon talade sitt eget språk - det språk som talades i hennes själs hemland, i fantasiens meningsfulla värld. Hennes diktspråk var också hennes vardagsspråk - därför gjorde hon som människa ett så fantastiskt intryck. För henne var fantasien verklighet - i det avseendet liknade hon, liksom alla genier, vilden och barnet. Hennes förhållande till djuren, till träden, till tingen i allmänhet bestämdes av fantasien, eller rättare sagt av den mystiska verklighet ur vilken fantasien hämtar sin näring. Hennes världss^{bild}~~en~~ var icke realistisk, den var magisk. Alla ting som hon vidrörde eller handskades med var besjälade - t.o.m. det som hon förtärde var var utsatt för stämningars direkta påverkan.

Vid läsningen av hennes dikter bör man därför låta dikterna vara vad de var för henne - verklighet. När hon i en dikt skriver att träden vände sig om och frågade, är detta inte för henne någon poetisk bild, utan en enkel, påtaglig, upplevd verklighet. I hennes omgivning kunde träden

verkligen vända sig om för att se på henne och de kunde samtala med henne, ty de var själar, som kände glädje och smärta liksom hon. Hon umgicks intimt och personligt med dem. Lika personligt var hennes förhållande till djuren, isynnerhet de närmaste, katten och hunden. Edith Södergran var en stor kattvän, hon hade haft otaliga kattor i sitt liv. Hon förvarade omsorgsfullt deras fotografier i ett album och hon hade haft ett personligt förhållande till var och en av dem - hon kände deras karaktär, deras nycker, deras språk. Hennes sista katt hette Nonno - och det var förtjusande att se de två sällskapa med varandra - två hemlighetsfulla varelser som förstod varandra tack vare ett hemligt teckenspråk.

Det var först efteråt, när folk frågade mig om det, som jag kom att tänka på hur Edith Södergran såg ut. Hon hade ett stort burrigt kastanjebrunt hår. Mycket mager var hon, men ansiktet verkade mäktigt, profilen var kraftfull, munnen var stor och fyllig, med ett egendomligt uttryck mitt emellan smärta och sällhet. Hon hade stora gråa månskimrande ögon med en stark suggestiv blick. Man fick från första stunden det intrycket, att i denna bräckliga kvinnokropp bodde en brännande aktivitet och viljekraft, som, som den frigjorts kunnat omskapa en ~~hel~~ värld. Jag föreställer mig att Jeanne d'Arc hade en sådan blick i sina ögon och ett sådant uttryck av smärtsam skaparsällhet i sitt ansikte.

Men man skall inte för den skull föreställa sig henne som någon enbart patetisk gestalt. Hon var skälmsk, kvick och raljant⁴ vilket också framgår av hennes dikter. Hon ägde den invigdes andliga koncentration, men samtidigt var hon fullt och helt människa, en frigjord människa, som lät alla sitt lynnes, sin lekhågs och sitt sinnliga temperaments skiftningar fritt spela.

Allt det väsentliga hos Edith Södergran framträdde redan i debutsamlingen "Dikter", som knappast alls blev uppmärksammas. En aldrig

stillad längtan efter det okända och onåbara, en törst efter undret, den stora skönheten går som ett inslag av röd eld genom hela hennes dikt ning, spänner hennes fantasi till en underbar flykt och förtätar den visionära prakten i hennes ord:

"Vad som här hänt i sagan, skall hända även mig!"
jublar hon redan i "Dikter".

Den värld där hon rör sig är full av under och aningar, av allt "vad längtan kan förmå att stiga ned på jorden." Hon har inga litterära motiv, varje rad springer fram ur upplevelsens glöd. En flyktig syn blir en uppenbarelse, en bagatell avslöjar ett hemlighetsfullt samband: "döl-fjädersns lätta slag som väcker ödets fläkt!" Hon känner att hon lever i landsflykt, fjärran från lyckan och skönheten, i det

"i det land, där allt vad hån gör är förgäves,

i de tomma och fåfänga dagarnas land långt borta från ödet.....

Hon blåser triumferande till uppbrott, kallar sina
"sköna systrar", sina drömmars lekkamrater, upp på de starkaste klipporna:

vi äro de minst väntade och de djupast röda,

tigerfläckar, spända strängar, stjärnor utan svindel.

Men lika tydligt framträder redan det svarta inslaget - vemodet, dödsaningen, intighetsskuggan - som alltid hos Edith Södergran vävs samman med det rödaste röda. Rött och svart, det är hennes färger. Liv och död, kärlek och besvikelse, blod och mull! Grannaste visioner glider förbi mot en dunkel fond av oåterkallelighet och ödesdiger förlust, av "något som aldrig återvänder".

Naturen själv tyckes sörja med henne och viska tunga hemligheter i hennes öra:

Ack, att fönster se

och väggar minnas,

att en trädgård kan stå och sörja

och ett träd kan vända sig om och fråga:

Vem har icke kommit och vad är icke väl,

varför är tomheten tung och säger ingenting?

De bittra nejlikorna sluta upp vid vägen,

där granens dunkel bliver outgrundligt.

När man nu genomläser denna debutsamling, häpnar man över hur rik och mogen den ande är som här möter en, och det förefaller oförklarligt att något sådant kunnat se dagen utan att man lagt märke till vad som skett, utan att sinnen tänts och ögon öppnats.....

När "Septemberlyran" två år senare utkom, var tiden redan mogen - för hån och begabberi, det första och säkraste tecknet på en kommande kärlek. Edith Södergrans namn flög över landet på löjets vingar, hennes person förhånades, hennes dikter karrikerades på ett upprörande och brutalt sätt. Ingen kåsör med självaktning kunde låta bli att skära kvickheter över ett hjärta som så ohöglit öppnade sina skatter av sällhet och lidande. Men det blev ingen befriande strid. Skådespelet var inte värdigt den ande som här, för första gången fullt medveten om sin kraft och sin mission, utmanade världen och de gamla gudarna. Det var bara den småsinta och giftiga sensationslystnaden som triumferade, ingenting annat.

Edith Södergran var ensam om att fatta vad saken gällde. Hon led av förföljelsen och hånnet, icke som en kränkt diktare, utan som den sårade representanten för en stor sak. Detta gjorde hennes tragedi så stor, så gripande mänsklig.

Mellan "Dikter" och "Septemberlyran" låg ett andligt uppvaknande som blev avgörande för hennes diktning och för hela hennes utvecklingsgång. Det var början till den utveckling som först ledde henne till övermänniskoidealet, sedan till hennes livs djupaste realitet, Gud. Hon kände att en högre makt fattade hennes hand, och med den lidelsefullhet som hörde till hennes temparement gav hon sig helt i denna makts tjänst. Hur verk-

och ett träd kan vänta sig en och fråga:

Vem har icke kommit och vad är icke väl,

verkar ut förmånen tung och något ingenting?

De stjärnans ljus som sitta upp vid vägen,

der franska ännu, bliver outgålligt.

Här man en genomskär, denna förtäring, öppnar man

över det rik och mögen den enda är som har möter en, och det förtäring

oförklarligt att något sådant kunnat se dagen utan att man lagt märke till

var som sått, den att stannat stans och ögon öppnats.....

Den "septemberlyran" två år senare utkom, var tiden re-

den mögen - för här den begäret, det första och största tecknet på en

kommande kallelse. Så den september lyran över landet på höjda vingar,

hennes, denna förtäring, hennes distans kunnat se på ett uppträde och

här ett, lågen kände med stjärnans ljus till ett enda kvick-

hetar över ett hjärta som så snällt öppnades, ena skett av salighet och li-

hade, den att blev ingen beträffande stund. Skötsel var inte vridigt sig

den enda som här, för första gången till ena kran och sin kran

en, stannade varken och de gamla kunnat, det var bara den enklaste och

klara kunnat öppnades som utmärkt, ingenting annat.

Så den september lyran var enda om att fatta vad denna kalle-

den led av larmfjellen och häst, icke som en kunnat distans, utan som den

stora representationen för en stor sak, detta gjorde hennes tecknet så stor,

en friska kunnat.

Den "septemberlyran" och "septemberlyran" lag ett andligt up-

tecknande som blev avgörande för hennes distans och för hela hennes utveck-

ling. Det var början till den utveckling som först ledde henne till

övermanniska, sedan till hennes livs största tecknet, och den här

de att en högre makt förtäring hennes hand, och med den larmfjellen som här

de till hennes tecknande gav den sig helt i denna mätte stund. Den verk-

ligt hon själv fattade detta, framgår redan av dikt bokens namn - Septemberlyran. Det var i september månad den nya inspirationen grep henne. Nu var hon icke längre diktaren som sjunger för glädjen att sjunga; hon var v e r k t y g e t, redskapet i en högre makts hand. Hennes dikt var icke konstutövning, den var mission. Hennes lyra var icke till för henne, den var framtidens helgade instrument. Hennes liv var intet, den stora saken var allt. Hon framträdde med den lidelsefulla målmedvetenheten hos den som diktar för att fånga själar, för att omforma hjärtan och viljor:

Stycke för stycke bröt du ur mitt hjärta, övermäktiga gud
och gjorde mig till ditt redskap.
Jag tillhör dig med kropp och själ
och med resten av mitt förpantade liv.

Man måste ha denna inställning klar för sig för att rätt fatta innebörden i de ord hon skrev i inledningen till "Septemberlyran": "Det anstår mig icke att göra mig mindre än jag är." Hon såg fullständigt objektivt på sig själv, som på ett instrument, utan sentimentalitet. Denna saklighet fattades som självförhåvelse, i synnerhet när den kombinerades med den övermodiga fanfaren i hennes dikt:

Triumf att leva, triumf att andas, triumf att finnas till!

Vilket mått av lidande och kamp och självövertvinnelse där låg bakom hennes ord, det anade ingen då. Inte heller den insändare hon efter "Septemberlyran"s utkommande lät publicera i Dagens Press förmådde öppna ögonen - hon talade ett språk som till den grad avvek från det banala tidnings-språket, att man inte kunde fatta vad hon sade. Hur gripande förefalla inte nu hennes ord, hur glöda de inte på det gulnade tidningspappret! En sådan bekännelse har väl sällan ingått i den dagliga pressens gråa spalter: "Den inre elden är det viktigaste människan äger. Jordklotet tillhör dem som inom sig bära den högsta musiken. Jag vänder mig till de sällsynta individerna och uppmanar dem att höja sin inre musik, detsamma som att bygga på framtiden. Jag offrar själv varje atom av min kraft för mitt höga mål, jag lever helgonets liv, jag fördju-

par mig i det högsta människoanden frambragt, jag undviker alla inflytelser av lägre art. Jag betraktar det gamla samhället som modercellen, som bör stödjas till dess individerna resa den nya världen. Jag uppmanar individerna att arbeta endast för odödligheten (ett falskt uttryck), att göra det högsta möjliga utav sig själva - att ställa sig i framtidens tjänst. / Min bok skall icke ha förfelat sitt mål om en enda individ får syn på det oerhörda i denna konst. Jag är säll att hava gjort dessa dikter; det finnes intet mått med vilket man kan mäta vidden av den tjänst förlaget gjort mig i det det utgivit dem."

Detta var en mystikers bekännelse, men en mystikers, som var i djupaste mening realist. Dröm och vision hade för henne intet värde i sig själva; skönheten var en eld som skulle omsättas i levande liv. De ord hon skrev i "Dikter":

Skönhet är att föra krig och söka lycka,
skönhet är att tjäna högre makter

besannades nu till fullo. Hennes temperament var alltför laddat med aktivitet, hennes sinnlighet alltför stark och hungrig för att hon skulle nöja sig med abstrakta skönhetssyner. Kontakten med människorna var för henne ett livsbehov, därför blottade hon sitt innersta liv på pressens spalter. Konsten var för henne ansvarsfull maktutövning, lyran ett magiskt instrument. Detta drag blev hädanefter allt mera framträdande i hennes diktning. Tonen blir allt fylligare, allt mera snärjande, tills den slutligen i "Framtidens skugga", middagshöjdens diktsamling, sväller ut i en suverän kraftförnimmelse.

Jag har nätet i vilket alla fiskar gå.

Saligt häver sig fiskerrens lugna bröst

då hon drager till sig den silverne last.

Jordens rikedom lyfter jag upp på mina axlar.

Jag bär er, jag bär er till en sagodamm.

Uppe på stranden står en fiskare med gyllene metspo.

Det finns någonstädes gudar bakom de tätaste skogarna,

vi irrande människobarn vilja ingen annanstädes än dit.

Upp att söka framtidens flammande sol bortom skogen!

Hon identifierar sig själv med solen. Må motgångarna blåsa som kalla vindar kring mig, säger hon, jag är medgången själv. På min panna står skrivet: solen kan icke gråta ett ögonblick. Den som vill döda solen får sträcka vapen. Hon tycker sig gästa jorden blott tillfälligt, flyktigt, lätt - "för att med en skur av speord väcka den". Hon kysser sitt goda svärd som hon fått från himlen: "Du skall icke vila, innan jorden är en trädgård, där gudar drömma vid underbara bågare".

Vem är hon då, den övermodiga? Vilka stridshärlar stå till hennes disposition, vilka troner vänta henne?

Edith Södergran har yttrat, att hon drog den stora lotten, när hon insjuknade i lungtuberkulos. Där ligger ett stort mått av sanning i de orden. Att sjukdomen var egnad att intensifiera livskänslan är tydligt. "För att icke dö måste jag vara viljan till makt" heter det i en dikt. Den erotiskt laddade atmosfären i flera av hennes dikter uttrycker en smärtsam sinnlighet, ett rött uppfammande inför upplösningens kyla.

Dessutom drog sjukdomen kring hennes person en ring av avskildhet - ytterligare åtstramad av det armod vari hon levde - som hindrade alla ovidkommande inflytelser att nå henne och kom henne att omfatta diktan- det med all den lidelse och det allvar hennes starka temperament var mäktigt. Hennes absoluta originalitet och hennes överraskande djärvhet förklaras i viss mån av att hon levde så fullständigt isolerad från världen, fjärran från alla litterära och intellektuella kretsar. De ord hon lät publicera i tidningspressen kunde ha skrivits endast av en mycket ensam människa, en som inte vant sig att använda fraser.

Sjuk och oförmögen till arbete levde hon i största armod med sin mor på den förfallna villan i Raivola. Hennes föräldrar hade tidigare vis-

vi följande samhälleliga villor i lagar sammansatta är det.

Öpp ett öka följande följande som följande

Hon följande sig själv med som. De följande som

som följande följande sig själv med som. De följande som

ett följande följande som följande sig själv med som. De följande som

för följande följande som följande sig själv med som. De följande som

1875 - "För ett med en följande följande som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

Hon följande följande som följande sig själv med som. De följande som

tats i Ryssland men sedermera överflyttat till Raivola, där Edith Södergran vuxit upp och tillbragt största delen av sitt liv. Hon besökte visserligen den tyska kyrkoskolan i St.Petersburg, men skolgången måste på grund av hennes ohälsa avbrytas redan 1908, då hon var sexton år gammal. Sedermera vistades hon under flera år omväxlande ⁱ Raivola och på Nummela sanatorium i Finland, tills hon på hösten 1911 reste först till Arosa och sedan till Davos, där hennes tillstånd märkbart förbättrades. Våren 1914 återvände hon till sitt hem - för att aldrig lämna detsamma. Kriget bröt ut, familjen förlorade hela sin förmögenhet genom den ryska revolutionen - fadern hade långt tidigare avlidit. Ett liv i djupaste armod, i sjukdom och fullständig isolering vidtog. Mor och dotter fick pröva på emigranternas usla och värnlösa liv, ehuru de levde i sitt eget s.k. fosterland. Det är naturligt att ett sådant liv blev ödesdigert för den sjuka skaldinnan.

Men hennes livsmod kunde sjukdom och fattigdom inte knäcka. Ur denna jordmän spirade hennes kosmiska visioner och hennes gigantiska förhoppningar som glödande blommor i ökensanden. Inom sjukrummets väggar, under dagar av ångestfull kamp mot svaghet, olust och fysisk avmattning, drömde hon om att förlossa världen med hjälp av de utvalda andarna och att höja livet till ett renare plan.

Vi hava ingenting annat att skaffa med den övriga skapelsen än att giva den vår själ.

Jag vill tillägga att hon i sina brev ständigt återkom till denna tanke att själsfränder från alla länder skulle samlas för att ge världen en ny själ. I den lilla aforismsamlingen "Brokiga iakttagelser" har Edith Södergran ett ord som kastar ett sällsamt ljus över hennes egen situation: "Att livet omger oss och vi icke ha tid för det, skärper dess tjusning på ett raffinerat sätt, som himmelen hos de religiösa höjer jordens tjuskraft". Hon känner, ända in i märg och ben, att hon inte har tid för livet - därför målar hon det i så brinnande färger, därför framstå äventyren, lyckan och de sorglösa festerna - de

... i Ryssland som nödmanne övertjyft till Helsingfors, där till en viss grad
vuxit upp och tillfrågat stöddes delar av sitt liv. Han besökte visserligen den
ryska kyrkans i St. Petersburg, men skolgången väste på grund av hennes o-
hälsa, avbröts redan 1893, då hon var sexton år gammal. Därför var hennes
undantagligen en omfattande av Helsingfors och på hennes samvetenhet i Finland, till
hon på hvarsten till reste först till Århus och sedan till Helsingfors, där hennes till-
stånd märkligt förbättrades. Varon 1915 återvände hon till sitt hem - för att
slutligen samma år dödas. Högst sett av familjen förklarade hela sin förvägenhet
genom sin ryska revolutionen - i denna hade långt tidigare avslut. Det liv i
stjärnans värld, i stjärnornas och tillslutligen i stjärnans värld. Men och åter till
prova på återkomsten till och återvända till, om hon de levde i sitt eget liv.
Förstärkt. Det är naturligt att ett sådant liv blev önskvärdt för den yngre
skolans.

Hon hennes livsmod kunde stjärnornas och tillslutligen inte kända.
En annan förmåga givande hennes konstnärskap visades och hennes egenhet till
något som givande givande i önskan. Hon stjärnans värld, under dagen
av begärlig kamp mot svårhet, olust och fysisk avsaknad, drömde hon om att
förstärkt världen med hjälp av de stjärnans värld och att höja livet till ett re-
nat plan.

Vi hava ingenting annat att skälla med den övriga världen
än att giva den vår stjärna.
Jag vill tillägga att hon i sina brev ständigt återkom till
den som var att stjärnans värld från alla länder skulle komma till att de världen
en av stjärna. I den lilla stjärnans värld "Bokliga tankar" har till en viss
grad ett ord som åter ett sådant liv över hennes egen situation: "Att livet
omger oss och vi förs på tid för det, omger oss ständigt på ett tillfrågat
sätt, som närmar oss de religiösa höjerna stjärnans". Hon kände, både
in i tank och ben, att hon inte var till för livet - därför målar hon att i en
önskan följer, därför framåt äventyret, i denna och de religiösa förtroende -

aldrig uppnådda! - så vidunderligt sköna. Hon sviktar under bördan av sin egen inre rikedom:

Min krona är för tung för mina krafter.

Se, jag lyfter den med lätthet,
men mitt stoft vill falla sönder.

Har hon inte i dessa ord inlagt hemligheten med människans situation överhuvud, oförenligheten mellan hennes evighetsförnimmelse och hennes förgänglighet: Min krona är för tung för mina krafter.

Men hennes natur är för stark och för sund för att tillåta varken bitterhet eller resignation att ta överhanden. Hon resignerar inte inför förgängelsen, hon höjer sig över den. Hon förnekar den inte, men segrar över den. Hon når, i "Framtidens skugga", en andens mogenhet och ständaktighet som inte längre kan rubbas av någonting, varken av falska illusioner eller av feghet och ängslan.

En dikt som t.ex. "Animalisk hymn" måste betecknas som ett klassiskt uttryck för den moderna, osentimentala, heroiska livskänslan:

Den röda solen går upp

utan tankar

och är lika mot alla.

Vi fröjda oss åt solen ^{så} ~~lika~~ som barn.

Det kommer en dag då vårt stoft skall sönderfalla,

det är detsamma när det sker.

Nu lyser solen in i våra hjärtans innersta vrå

fyllande allt med tanklöshet

stark som skogen, vintern och havet.

Här ^{är} inte längre plats för några subjektiva stämningar: utan tankar - lika mot alla. Även de sista resterna av konventionella skönhetsvärden ha sopats undan för att ge rum för det väsentliga. Den nakna upplevelsen höjer sig i monumental enkelhet över det tillfälliga och förvirrande. Den som diktar så har nått det stadium hon beskriver i en annan dikt: "Då jag trampat all slump

slutlig uppgörelse - så vidunderligt skönt. Hon väntar under bärnen av sin egen

inte rikedom:

Min krona är för tung för mina krafter.

Ne, jag lyfter den med lättare,

men mitt stoft vill källa sönder.

Här hon inte i dessa ord talat hemligheter med människans

situation överordnad, oförklarad mellan hennes svighetslöshet och hennes

förklarad: Min krona är för tung för mina krafter.

Här hennes natur är för stark och för tung för ett tillfälligt

varken tillfälligt eller tillfälligt att ta överhanden. Hon besiglar inte inför

förklarad, hon höjer sig över den. Hon förnekar den inte, men sätter över den

Här det, i "framtidens skugga", en annan mögenhet och ständigt som inte

längre kan räddas av nådning, varken av talas illusioner eller av teget och

angeln.

En gång som i en "Antikvitets rum" måste betecknas som ett

Klassiskt uttryck för en modern, oöverskådlig, heroisk livshandling:

Den stora solen gör mig

stäm tankar

och är lika med alla.

Vi trojar oss att solen är som barn.

Här kommer en dag de varit, solen skall sönderfalla.

Det är det som har det varit.

En lyser solen in i våra hjärtans innersta vrå

Lyfande allt med tankens

erkan som engeln, vinsten och havet.

Här inte längre plats för några subjektiva uttåg: utan

tanke - lika med alla. När de stora tankarna av konventionella känslor

ha slutat sedan för att de inte är det väsentliga. Den stora uppgiften höjer

sig i monumental anseende över den tillfälliga och förvirrade. Den som står

att det är det som hon beskriver i en annan bild: "De jag trängde till stann

med min fot, skall jag leende vända mig bort ifrån livet."

"Framtidens skugga" utkom 1920. Efter detta var Edith Södergran länge stum. Hon beredde sig att - leende vända sig bort ifrån livet. Hon fördjupade sig i teosofisk och antroposofisk litteratur, upplevde Rudolf Steiner, profeten från Dornach, som under denna sista tid blev av lika avgörande betydelse för henne som Friedrich Nietzsche under en tidigare period. Till slut tycktes henne även denna visdom för tunn, och hon återvände till den klaraste och mest styrkande av religiösa källor, evangeliet. Hon kände sig som ett barn som återvänt från främmande land -- hem till naturen, hem till Gud. Denna upplevelse skildrade hon gång på gång i sina sista dikter. Dessa hennes svanesånger, skrivna kort före hennes bortgång - hösten 1922 - är av en underbar förklarad skönhet. Skuggan av hennes egen död spelade över dem, i ett osäkert gryningsljus

Landet som icke är.

Jag längtar till landet som icke är,

ty allting som är, är jag trött att begära.

Månen berättar mig i silverne runor

om landet som icke är.

Landet, där all vår önskan blir underbart uppfylld,

landet, där alla våra kedjor falla,

landet, där vi svalka vår sargade panna

i månens dagg.

Mitt liv var en het villa.

Men ett har jag funnit och ett har jag verkligen vunnit -

vägen till landet som icke är.

Så blev även döden en positiv upplevelse, en källa till förnyelse. Mera frigjord än någonsin klingar här Edith Södergrans lyra, den frigjorda andens rena instrument. Handen som spelar är löst från all spänning, stämningen bärs av en mjuk och böljande rytm, stroferna vibrerar av en hemlig musik - livets vaggsång, dödens melodi. Efter alla stormande äventyr i den rö-

da eldens riken - kunskapstörstens, livshungerns och besvikelsens - återvänder själen luttrad till "den mest objektiva av sanningar, Gud", till de enklaste tingen, barnen, blommorna och änglarna, till livets och dödens vissheter. Hon hade nu nått det högsta en diktare kan nå, att ge det ordlösa ord. En dikt som t.ex. "O himmelska kläret på barnets panna-" kan endast jämföras med några av Almqvists Songes. Och "Ankomst till Hades" är väl en av de underbaraste dikter som någonsin skrivits om döden.

Dessa sista dikter intogs, jämte övriga förut inte publicerade dikter, i den posthuma samlingen "Landet som icke är".

Diktarens lyra hade tystnat för alltid. Men ekot av dess underbara spel lever kvar - i landet som icke är - i våra själars land. Där har Edith Södergrans lyra inte upphört att spela. I våra modlösa stunder spelar den för oss om själens seger över död och förintelse, över död inte bara i fysisk utan också i andlig bemärkelse - seger över de döda stunderna, det döda tvivlet, den döda tomheten.

Om ni ännu har tålmod att höra på mig, vill jag be er följa mig på en vandring i Edith Södergrans trädgård. Där kan ^{man} mycket tydligt höra ekot av hennes lyra.

Stället, där den Södergranska villan är belägen, är ett av de vackraste i Raivola. Vackra, ståtliga träd - granar, lärkträd, lönnar björkar - ge det en högtidlig prägel. Stranden stupar brant ned mot floden, som här vidgar sig och erbjuder en vid utsikt. På den ena sidan ligger den stora och livliga byn, på den andra sidan floden och bortom den skogklädda höjden, vilda stup och ensliga promenadvägar över barrdoftande moar. Den stora villan har länge stått tom och övergiven; under de sista åren bodde Edith Södergran med sin mor i en mindre byggnad strax invid villan, skild från denna endast av en ljus och solig gårdsplan.

Allt detta är intimt förbundet med Edith Södergrans liv och diktning. I denna trädgård och i detta landskap tillbragte hon största

delen av sitt liv, ända från sin tidigaste barndom. Ju mera bunden hon blev av sin sjukdom, desto mera blev hon hänvisad enbart till den närmaste omgivningen. Om hennes värld var mindre vidsträckt än andras, förmådde hon i stället tillägna sig den intimare och intensivare än andra. Det får man en stark förnimmelse av, när man vandrar omkring i hennes trädgård. Diktarandan tyckes alltjämt ha sin hemvist här bland löven och barren; varje grässtrå skimrar av det ljus dikten svept kring detta ställe. Trädgården som står och sörjer, träden som vända sig om och fråga, unghjörken som skakar sina hängen, den gamla granen som står vaken och tänker på det vita molnet han i drömmen kysst - man återfinner dem alla här, barn av diktens underland. Man anar det hemlighetsfulla sambandet mellan naturen och dikten. Gränsen mellan fantasi och verklighet tyckes utplånad. Naturen själv talar till en med diktens röst. Här fattar man intuitivt sanningen i de inspirerade orden:

Och Gud är dold i den minsta blomman
och tingen förkunna hans namn,
men människohjärtat som utstötts av Fadren
vet icke hur nära han bor.

"Min gamla trädgård lyssnar halvförstrött" - heter det i en av Edith Södergrans dikter. Och sannerligen, den gamla, romantiskt förvuxna trädgården med de ogenomträngliga busksnären, de glada solplatserna och de höga träden susande kring det stora öde huset, tyckes alltjämt lyssna halvförstrött - till ekot av en lyra som för länge sedan upphört att spela. Här fortlever klangen av dess sällsamma spel, här bevara träden och blommorna minnet av den lyckliga tiden, då en diktare gav dem själ av sin själ. I en dikt

I en dikt från skoltiden skildrar hon med ungdomlig förtrytelse den skövling som naturen i hennes hemtrakt fick undergå, då villorna inkräktade på skogens ensamhet:

Der ser jag mina gamla tallar fångna
i fula stängsel, mina sluttningar,
der barfota jag legat uti solen,

förvandlade till stela trädgårdsgångar.

Där komma dumma människor att bo,

för vilka måne, sol och stjärnor

förgäves lysa uppå himlens fäste.

Hur karakteristiska äro inte uttrycken "mina gamla tallar", "mina sluttningar"! De förebåda redan den besjälade naturmystik, som kännetecknar den mogna konstnärens diktning - allt ifrån "Dikter" ända till "Landet som icke är". Man förstår så väl hennes sorg över de älskade skogarnas och sluttningarnas förnedring, och hennes förtrytelse gentemot människor, som kanske skulle bura in "måne, sol och stjärnor", om de bara kunde komma åt dem. Hon har här uttryckt samma känsla som senare kom henne att skriva:

Jag talar sakta med de fångna träden

och tröstar dem ibland:

I trädgården kring det gamla huset känner man intensivt diktarens makt över dessa ting, denna natur. Dikterna stå upp i ny gestalt, versrader klinga en i öronen, varje susning talar ett sällsamt språk, en förtrollning tyckes vila över det hela. Diktarens "possession du monde"! För varje steg blir det en allt klarare, hur djupt och hemlighetsfullt intimt Edith Södergrans förhållande till naturen var. Detta var det oföränderliga draget i hennes diktning, livskällan som aldrig sinade. Naturen sluter sig liksom en cirkel kring hennes diktning. Hur fjärran vägar hennes fantasi än beträdde, hur djärva upptäcktsfärder hennes tanke än företog - härifrån utgick hon och hit återvände hon, som ett barn till sin moder, med vunnen erfarenhet och visdom. Efter år av strider och fantastiska äventyr i "främmande land" återvände hon till sin "barndoms träd", till "skogens och stranden och sjön", som det heter i "Hemkomst".

Få voro i sanning de människor hon såg gå förbi den plats, där hon vaktade sin ensamhet, men i desto rikare och mera mångskif-

förändring till ena uttrycket.

Det kom till uttrycket att de

för vilka man, och och uttrycket

uttrycket för vilka man, och och uttrycket

Det kom till uttrycket att de

för vilka man, och och uttrycket

Det kom till uttrycket att de

för vilka man, och och uttrycket

Det kom till uttrycket att de

för vilka man, och och uttrycket

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de

Det kom till uttrycket att de